

POP poézia

Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Žáner, ktorého názov je zložený zo slov poézia a pop (z latinského „populus“ - zrozumiteľný ľud), pomohol poézii získať masovú popularitu tak, že populárni speváci začali zhudobňovať texty básnikov a básnici zasa začali tvoriť básne určené priamo na zhudobnenie.

Najvýznamnejší slovenskí autori textov populárnych piesní:

Jozef Urban, Kamil Peteraj, Tomáš Janovic, Boris Filan, Ján Štrasser.

Urban Jozef

Básnik, textár, autor kníh pre deti a esejista, je považovaný za kľúčového básnika rockovej básnickej generácie, očaril „poptextovou“ jednoduchosťou svojich básní, ale tiež rebelantstvom v štýle amerických kvetinových detí (hippies) zo začiatku 60. rokov.

Životopisné údaje:

Narodil sa 29.11. 1964 v Košiciach. Vyštudoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave. Bol redaktorom časopisu Literárny týždenník, šéfredaktorom literárneho mesačníka Dotyky, neskôr šéfredaktorom týždenníka Mladé rozlety a riaditeľom Medzinárodného domu umenia pre deti Bibiana. V polovici 90. rokov sa svoju tvorivú i osobnú krízu rozhodol riešiť odchodom z Bratislavy do Zvolena a založením novej rodiny. Uprostred tvorivej práce ako 35-ročný 28. 4.1999 tragicky zomrel na následky dopravnej nehody.

Dielo:

Jozefa Urbana možno oprávnene označiť za kultového básnika generácie, ktorú v škole ešte nútili pestovať kult komunistickej strany a jej vodcov. Vtrhol do slovenskej poézie v roku 1985. Ako 21-ročný vysokoškolák vydal zbierku Malý zúrivý Robinson (za debut dostal cenu Ivana Krasku) a očaril svojich vrstovníkov originalitou básnického vnímania sveta, jednoduchým poptextovým štýlom svojich básní, ale tiež „rebelantstvom bez príčiny“. Využil vplyv amerických beatnikov a zaradil sa k mladej rockovej básnickej generácii. Vo svojej poetike využíval drsnosť, otvorenosť až cynizmus, aj jazykovo odrážal búrlivácke pocity mladej generácie. Stal sa kľúčovým básnikom novej generácie, ktorá ešte pred pádom socializmu kládla drzé otázky generácii otcov. V zbierke Hluchonemá hudba (1989) pribudla skepsa, mladícku dynamiku a revoltu vystriedali pochmúrne až pesimistické tóny, rezonovali v nej otázky ako: Kto sme? Koho ničíme? Kto ničí nás? V roku 1990 Urban vydal spolu s generačnými kolegami Bančejom a Litvákom knihu poptextov Výstrel z motyky, kde si vyskúšal žáner piesňového textu (Vráť trochu lásky medzi nás, Hodina nehy). Tieto texty sa neskôr popri zbierkach Kniha polomŕtvych a Snežienky & biblie stali rovnocennou súčasťou jeho básnického profilu. Urban väčšinou využíval voľný verš, v zbierke Snežienky & biblie dominujú klasické veršové formy. Výber z piesňových textov Jozefa Urbana vyšiel po smrti autora v roku 2000 pod názvom Voda, čo nás drží nad vodou (interpretovaná skupinou Elán). Jozef Urban je tiež autorom knižky pre deti Dobrodružstvá Danky Vranky, autorom libreta k muzikálu Kráľ Dávid a pre adeptov básnického umenia napísal teóriu poetiky Utrpenie mladého poeta. V roku 2001 boli vydané Urbanove prvé verše pod názvom Dnes nie je Mikuláša a kniha úvah a reportáží Blízko, ale čoraz ďalej.

Voda čo ma drží nad vodou (úryvok)

Keby bolo niečo
Čo sa ti dá znieť
Okrem neba nado mnou a miliónoch hviezd
Tak by som to zniesol
Vždy znova a rád
K tvojim nohám dobré veci ako vodopád

Keby som mal kráčať
Sám a zranený
Šiel by som až tam kde tvoja duša pramení
Keby som ten prameň
Našiel náhodou
Bola by to voda čo ma drží nad vodou...

Snežienky & biblie - úryvok

Žijeme o ničom. Žijeme tvárou k zemi.
Psi z podzemia sú preč. A my sme ako oni.
Ak toto má byť svet, preboha, načo je mi?
Snežienka vyrastie. A vopred sa už skloní.

Bolo to zúfale. Zúfalo nevyhnutné.
Dobro je iba v nás. Aj tak sa končí hrozne.
Nádej je améba. Vždy si z nej niekto utne.
Láska je ako jazz - umiera skôr než doznie.

Ak niečo chápeme, nevieme, či to sedí.
Je málo otázok a veľa odpovedí.
Musím si v ústraní vyliečiť naivitu.

Ona tu dýchala. So smrťou mala všetko.
Nebola šibnutá, len šla za krvou predkov.
Bielizeň driemala na troskách môjho mýtu.

Myšlienky:

„Musím povedať, že slovo „básnik“ vo mne žiadne pozitívne asociácie nevzbudzuje, nemám ho rád. To slovo je zavádzajúce. Cítim za ním individuum mierne zženštilé, slabošské a neschopné čohokoľvek, čo by len mierne zaváňalo pochopením súvislostí, na ktorých sme závislí.“ (Jozef Urban)

Peteraj Kamil

Slovenský básnik a textár - píše aforistickú, hravú poéziu, ktorá sa dotýka prevažne vzťahu muža a ženy, patrí medzi zakladateľov modernej slovenskej piesňovej tvorby.

Životopisné údaje:

Narodil sa 18. 9. 1945 v Bratislave. Po maturite na konzervatóriu (odbor husle) vyštudoval dramaturgiu na Divadelnej fakulte VŠMU. Pracoval ako dramaturg spevohry Nová scéna. Neskôr bol spisovateľom v slobodnom povolaní. V súčasnosti žije v Bratislave a podniká v oblasti reklamy.

Diela:

Kamil Peteraj debutoval v roku 1965 básnickou zbierkou Sad zimných vtákov, v ktorej podobne ako v ďalších dvoch zbierkach Čas violy a Kráľovná noci nadväzoval na poetiku konkretistov, v ktorej išlo o zmyslovú názornosť. Poézia týchto zbierok sa

vyznačuje bohatou asociatívnosťou a obraznosťou. V zbierke Vychádzka s večernicou obohatil svoj pohľad o tému detstva, lásky a prírody. Zbierka Lipohrádok je jedinečná v tom, že približuje život „malej prírody“ (bylín, kvetov, chrobákov), ide mu o poetické vyjadrenie potreby harmónie v ľudskom bytí. V zbierke Faust a margaréty sa poetika zmenila, lyrická výpoveď sa viaže na dobovú civilizačnú tému. Od zbierok Minútové básne a Útechy/maximy/telegramy začína mať Peterajova poézia výrazne aforistický charakter. Nasledovali knihy Lode v delíriu, Motýľ z iného neba a Breviár lásky. Rovnocoennou a neodmysliteľnou súčasťou Peterajovej tvorby sú texty populárnej hudby. Vydané boli v knihách Texty, Bosá láska a Pop texty. Píše ich od polovice 60. rokov pre najvýznamnejších slovenských interpretov - jeho začiatky sa spájajú s bigbítovou skupinou Prúdy a P. Hammelom, písal texty pre M. Žbirku, M. Gombitovú, R. Grigorova a ďalších. Pre jeho textársku tvorbu je charakteristické tematická objavnosť, nekonvenčný, originálny básnický jazyk, básnická metafora a nesentimentálny prístup. (Medzi najznámejšie patrí pieseň V slepých uličkách) Peteraj je tiež autorom kníh pre deti a spoluautorom muzikálu Cyrano z predmestia.

Chvíľočku - zo zbierky Pop texty

Chvíľočku mi čítaj z dlane
Nazri ako do studne
Do studne kde všetci máme
skryté nitky osudné

Chvíľočku mi čítaj z dlane
Z mojej dlane tajomnej
Ktoré šťastie raz ma sklame?
Kam vedú tie čiary v nej?

Chvíľočku mi čítaj z dlane
Možno že sa dozvieme
čo sa z našej lásky stane
raz na konci jesene

Chvíľočku mi čítaj z dlane
V zime je vždy horúca
Sú v nej dobre poskrývané
tiché cesty do srdca

Chvíľu - zo zbierky Pop texty

Chvíľu byť voľný
bez oprát
Celú ťa jemne rozobrať
Mechanizmus zipsov
gombičiek a spôn
v tichu pod zhasnutou
zápalkou
Dotknúť sa dotyku
Zlomiť dych
Byť s tebou pre teba
tak trochu nik
Učiť sa dávať teda brať
v hodine malých poloprávd
Keď áno zamkneme do izby nie

a to čo nevie sa
zrazu sa vie

Myšlienky:

„...ži tak, aby si každý deň so sebou vládal držať krok, aby ťa vykladali správne tvoje slová, vstávajúce z mŕtvych vždy po krviprelievaní myšlienok.“ (Kamil Peteraj)

„...Nečakajme od piesne zázraky, smelé umelecké novátorstvo či hlbokú analýzu života, ale nepodceňujme ani jej reálny dosah, úctyhodnú šírku pôsobnosti, čo aj len dočasnú, trvajúcu jednu sezónu či jednu generáciu...“ (Valér Mikula - v doslove ku knihe Pop texty)

Janovic Tomáš

Básnik, textár, tvorca detskej literatúry, aforizmov, epigramov, prekladateľ. Irónia a satira v jeho textoch odráža vynikajúce schopnosti autora pozorovať našu národnú povahu - slabosti, zápečníctvo, zakomplexovanosť, pritom však pozorne registruje aj pozitívnejšie črty našej povahy.

Životopisné údaje:

Narodil sa 22.5. 1934 v Bratislave. Na Filozofickej fakulte UK študoval slovenčinu a dejepis. Od roku 1960 pracoval v humoristickom časopise Roháč. Od roku 1991 je v slobodnom povolání. Žije v Bratislave.

Dielo:

Hoci sa Tomáš Janovic od začiatku svojej tvorby profiloval ako humorista a satirik, debutoval zbierkou lyrických básní Život je biely holub, v ktorej reagoval na svoje vojnové detstvo. Nasledujúce knihy Epigramatika a Podpisy analfabetov sú už zbierkami aforizmov, epigramov a bájok. Aforizmy a iné prózy obsahuje aj zbierka Posledná večera z roku 1969, epigramy a aforizmy vydal tiež v knihách Óda po zet a Ko(z)mické piesne. V zbierkach z rokov 1991 - 1996 Moje najmilšie hriechy, Smutné anekdoty, Najsmutnejšie anekdoty, Ruka majstra, Nikoho nezabije pokračuje v mapovaní ľudských neduhov v novej spoločenskej situácii. Janovic je tiež úspešným autorom detských kníh, napr. Rozprávkové varechy, Drevený tato, Dín a Dán a iné. Aj v detskej literatúre používa vyjadrovacie prostriedky ako irónia, sebaíronia, komický nonsens. V roku 2001 vydal Tomáš Janovic knihu sentencií, bonmotov, epigramov a krátkych životných postrehov Dostal rozum.

Aforizmy:

Bol opatrný. Prvú pomoc poskytol až ako druhý.

Cudzia zlomenina nás zabolí až vtedy,
keď nás niekto udrie rukou v sadre.

Mýliť sa je ľudské. Preto sú tyrani neomylní.

U nás na Slovensku vám dovoľia veľa ukradnúť, ale nedovoľia vám veľa zarobiť.

Filan Boris

Od začiatku svojej tvorby bol známy ako textár modernej populárnej hudby, je tiež prozaikom a scenáristom.

Životopisné údaje:

Narodil sa 30. 6. 1949 v Bratislave. Vyštudoval scenáristiku a dramaturgiu v Bratislave na VŠMU. Pôsobil ako dramaturg v televízii, od 60. rokov sa venuje písaniu textov populárnej hudby a iných žánrov. Žije v Bratislave.

Dielo:

Boris Filan patrí spolu s Kamilom Peterajom k zakladateľom modernej slovenskej textovej tvorby. Začiatky jeho pôsobenia v tejto oblasti sa spájajú so skupinou Prúdy. Napísal niekoľko piesní už pre ich prvú platňu Zvonky, zvoňte (1969). Jeho piesňová tvorba sa rodila najmä v spolupráci so spevákmi a skladateľmi P. Hammelom, M. Vargom, J. Rážom a skupinou Elán a knižne ju vydal vo výberoch Túlavý psík (1987) a 69 textov (1996) V 80. rokoch sa Filan venoval najmä prozaickej tvorbe, napísal knihu poviedok Paternoster (Príbehy o hudbe, láske a basketbale), cestopisné črty a úvahy Tam-tam, Nový Tam-tam a Tam-tam tri. Je televíznym autorom, scenáristom, moderátorom. Autorsky pripravil scenár filmového muzikálu Rabaka (1989) so skupinou Elán. Píše o bežných veciach, hovoria mu aj „majster lapidárnej skratky“ - to čo chce vyjadriť, vie povedať maximálne hutne, výstižne, bez zbytočných slov. Odmieťa vyumelkovanú metaforu, je majstrom úderného sloganu a účinnej pointy. Jeho texty sa vyznačujú prirodzenou hudobnosťou.

Myšlienky:

„Píšem texty o tom, aký som (texty pre P. Hammela) a aký by som chcel byť (texty pre skupinu Elán).“ (Boris Filan)

Štrasser Ján

Básnik, esejista, textár, prekladateľ - piesňové texty tvoria významnú časť jeho tvorby, irónia a satira je často namierená proti politikom.

Životopisné údaje:

Narodil sa 25. 2. 1946 v Košiciach. Na Filozofickej fakulte v Bratislave študoval slovenčinu a ruštinu. Od roku 1967 pôsobil ako redaktor časopisu Mladá tvorba, potom bol divadelným dramaturgom. Od roku 1987 pracoval ako redaktor Slovenských pohľadov, po roku 1997 bol redaktorom v týždenníku Domino fórum. Žije v Bratislave.

Dielo:

Ján Štrasser začínal ako nádejný literárny kritik básnickej generácie, ktorá sčasti polemizovala s poetikou skupiny konkretistov. Jeho básnickým debutom bola básnická zbierka Odriekanie z roku 1968. V normalizačných sedemdesiatych rokoch knižne nepublikoval, podobne ako ďalší autori sa pripojil k slobodnejšej tvorbe piesňových textov. Jeho druhá básnická zbierka Predmet je zlomová. Našiel sa vo vtipno - smutnom postrehu a v „ostro rezaných lyrických aforizmoch“. V ďalších zbierkach básní sa zameril na drobné reflexie každodenného života vo všeobecnejších - existenciálnych súvislostiach (Denne, Priamy prenos, Práca na ceste, Myš dobrej nádeje, Očné pozadie) Štrasser je autorom piesní k muzikálom a hrám Cyrano z predmestia, Neberte nám princeznú, Nieкто ako ja. Jeho piesňové texty vyšli v súbore Pančuchové blues. Texty ku kabaretným piesňam Milana Markoviča vydal knižne ako Ples núl, Babky demokratky a Dvojhra. Výber zo Štrasserovej poézie vyšiel v roku 2003 pod názvom Stala sa nám láska.

Ples núl - úryvok

Už začína sa ples!
Z taxíkov vystupujú samé nuly.
Všetky sú hore bez.
Bez zábran. Bez vreckovky. Bez škrupulí.

Dnes máme ples, kde nula nulu uloví.
To je ten skvelý variant supernulový.

- Pozrite, pred nulou sa uklonila nula.
- Hej, vidím, už sa v tanci nežne k sebe túlia.
- Mrknite do rohu, tam intenzívne dvoria
dve nuly domáce tej nule zo zámoria.

Myšlienky:

„Piesňové texty Jána Štrassera majú taký rozptyl, až sa ponúka otázka, čo ich vlastne spája. Štrasser píše alebo písal texty pre stredný prúd populárnej hudby, vojenské a detské piesne, piesne pre dychovku, zbory, divadelné a kabaretné piesne, džezové piesne, a iste aj iné a ďalšie. Viditeľným momentom, ktorý ich spája, je profesionalita...“ (Peter Zajac)